

23. VZDĚLÁVÁNÍ

Převážná většina údajů v této kapitole (tab. 23-1. až 23-35.) byla převzata ze zdrojů rezortního pracoviště státní statistické služby Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT). Toto pracoviště provádí vyčerpávajícím způsobem statistická zjišťování, metodicky a organizačně zabezpečuje zpracování dat za Českou republiku i jednotlivé regiony za všechny druhy škol a školských zařízení v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, vysokých škol a přímo řízených organizací MŠMT. Informace o školách v působnosti Ministerstva obrany ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva spravedlnosti ČR, pokud jsou k dispozici, jsou uváděny v samostatné tabulce a nejsou zahrnuty v souhrnných údajích za jednotlivé druhy škol.

Předškolní vzdělávání je zajišťováno především mateřskými školami. Děti zdravotně postižené a znevýhodněné mohou být integrovány do běžných tříd mateřských škol, mohou pro ně být zřízeny speciální třídy nebo mohou navštěvovat mateřské školy zřízené pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Mateřské školy existují i při zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Jedná se zejména o mateřské školy při dětských domovech. Do předškolního vzdělávání řadíme taktéž přípravný stupeň základní školy speciální a přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním. Přípravný stupeň umožňuje nezbytnou přípravu na vzdělávání dětem s těžším mentálním postižením, postižením více vadami a autismem. Přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním jsou zřizovány při základních školách a umožňují připravit děti pro úspěšné zahájení zákonné povinné školní docházky a kompenzovat jejich sociální znevýhodnění.

Základní vzdělávání je součástí povinné školní docházky. Povinnou školní docházkou nastupují podle zákona děti ve věku šesti let (v případě dětí s odkladem povinné školní docházky nejpozději ve věku osmi let) a trvá devět let (pět let na 1. stupni a čtyři roky na 2. stupni základních škol). Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají možnost prodloužit si základní vzdělávání na deset let, kde 1. stupeň končí šestým ročníkem základní školy. Žáci se zdravotním postižením mohou být zařazeni do speciálních tříd na běžných základních školách nebo individuálně integrováni do běžných tříd základních škol, nebo jsou pro ně určeny školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Základní školy jsou zřizovány i při zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Jedná se zejména o základní školy při dětských domovech. Nadaní žáci mohou základní školu opustit dříve a povinnou školní docházku dokončit na nižších stupních víceletých gymnázií a v osmiletém oboru tanec na konzervatořích.

Střední školy nabízejí pro absolventy základních škol střední vzdělávání, střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou, pro absolventy středních škol zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem, zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou a pro absolventy, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy vzdělávání, nabízejí nástavbové studium. Všechny druhy vzdělávání mohou probíhat jak v denní formě vzdělávání, tak v ostatních formách vzdělávání (večerní, dálkové, distanční a kombinované). Všeobecné vzdělávání na středoškolské úrovni zabezpečují školy vyučující gymnaziální obory. V současné době mají obory gymnázií dvojí podobu – čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro nadané žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníků). Odborné vzdělávání na středoškolské úrovni nabízejí školy poskytující střední vzdělávání s maturitní zkouškou včetně nástavbového studia, střední vzdělávání s výučním listem a střední vzdělávání. V rámci odborného středoškolského vzdělávání uvádíme v ročence také vzdělávání v lyceích, i když v mezinárodních statistikách tyto obory řadíme mezi všeobecné vzdělávání. Lyceum je čtyřletý obor ukončený maturitní zkouškou a vzdělávání v těchto oborech je koncipováno jako obecné odborné s výrazně vyšším podílem všeobecného vzdělávání. Pro žáky zdravotně postižené jsou určeny jednak speciální třídy a školy pro žáky se zdravotním postižením, jednak mohou být integrováni do běžných tříd středních škol.

Na konzervatořích se žáci vzdělávají v programech vyššího odborného vzdělávání. Na těchto školách je možno dosáhnout buď středního vzdělání s maturitní zkouškou (nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu), nebo vyššího odborného vzdělání v konzervatoři (složením absolutoria po úspěšném ukončení šestiletého nebo osmiletého vzdělávacího programu). Do osmiletého oboru tanec jsou žáci přijímáni ke vzdělávání po pátém ročníku základní školy. Ke vzdělávání do prvního ročníku šestiletého vzdělávacího programu konzervatoře se přijímají uchazeči, kteří úspěšně ukončili základní vzdělávání. Vzdělávání v konzervatoři pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v současné době nabízí jedna škola.

Vyšší odborné školy nabízejí vzdělávání ve 2–3,5letých oborech (v případě dálkové formy až 4letých) žákům, kteří absolvovali vzdělávání na některé ze středních škol a ukončili jej maturitní zkouškou. Studium je určeno absolventům středních škol, kteří chtějí po maturitě pokračovat ve studiu, ale nevyhovuje jim příliš teoreticky zaměřené studium na vysoké škole. Vzdělávání je zakončeno absolutoriem a absolventi získávají vysvědčení o absolutoriu a diplom. Je jim přiznáván titul diplomovaný specialista (DiS.).

Data za všechny shora uvedené druhy škol jsou publikována za školní rok a vykazována podle stavu k **30. 9. sledovaného roku**. Od roku 2005/2006 jsou počty učitelů přepočteny na plně zaměstnané.

Vysoké školy nabízejí možnosti studia v bakalářských, navazujících magisterských, magisterských a doktorských studijních programech. Studium je poskytováno jak formou prezenčního studia, tak formou studia distančního a kombinovaného. Soustavu vysokých škol tvoří veřejné vysoké školy (univerzitního a neuniverzitního

typu), dále vysoké školy soukromé a dvě vysoké školy státní. Státní vysoké školy jsou zřízeny Ministerstvem obrany ČR a Ministerstvem vnitra ČR. Fungují v režimu odlišném od soukromých a veřejných vysokých škol a nemají povinnost předávat informace o svých studentech do centrální databáze SIMS (Sdružené informace matrik studentů). Z tohoto důvodu nejsou zahrnuty v prezentovaných údajích za vysoké školy.

Počet studentů v tabulkách je zpravidla uváděn ve fyzických osobách, tj. každý student je uveden jen jednou, i když roste počet studentů, kteří současně studují ve více studijních programech. Celkový počet tak nesouhlasí se součty za jednotlivé vysoké školy, příp. jednotlivé formy studia a typy studijních programů.

Data za vysoké školy jsou čerpána ze systému SIMS, kam vysoké školy veřejné i soukromé předávají údaje o studujících, poprvé zapsaných studentech a absolventech. Publikované údaje jsou v případě počtu studentů podle stavu k 31. 12. daného roku, údaje o poprvé zapsaných a absolventech za kalendářní rok. Centrální databáze je trvale doplňována a aktualizována; údaje publikované v této ročence jsou dle stavu zpracování ke dni 22. 1. 2013.

Poznámky k tabulkám

Tab. 23-36. Hlavní výsledky šetření o vzdělávání dospělých v roce 2011

Výběrové šetření o vzdělávání dospělých (*Adult Education Survey*) proběhlo jako součást celoevropského projektu koordinovaného a částečně financovaného Eurostatem v letech 2011 a 2012. Do šetření bylo na základě náhodného výběru zahrnuto celkem 10 190 respondentů z 5 336 domácností. U těchto osob tazatelé na základě dotazníku (*CAP*) zjišťovali podrobné informace o účasti v různých typech vzdělávání v posledních 12 měsících před datem rozhovoru.

Formální vzdělávání zahrnuje „běžné“ vzdělávání ve školách. Zahrnuje získávání na sebe navazujících stupňů vzdělání, jejichž absolvování je potvrzováno příslušným osvědčením.

Neformální vzdělávání zahrnuje organizované vzdělávání pod vedením vzdělávací autority (např. odborného lektora). Jedná se o strukturované vzdělávací programy zaměřené na získávání kompetencí, které mohou účastníkovi pomoci zlepšit společenské či pracovní uplatnění (např. jazykové kurzy, rekvalifikace, pracovní školení, workshopy, soukromé lekce).

Informální učení je záměrná a cílevědomá činnost směřující k získávání poznatků a zlepšování dovedností institucionálně neorganizovanou formou. Zahrnuje sebevzdělávání či samostudium.

Tab. 23-37. Hlavní výsledky šetření o dalším odborném vzdělávání zaměstnaných osob v podnicích v roce 2005 a 2010

V rámci dalšího odborného vzdělávání bylo v České republice v roce 2011 (za referenční rok 2010) již potřetí provedeno šetření o odborném vzdělávání zaměstnaných osob v podnicích. Šetření se uskutečnilo v souladu s příslušným nařízením Evropského parlamentu a Rady a nařízením Evropské komise v členských zemích EU.

Výběrový soubor obsahoval 10 000 zpravodajských jednotek a týkal se podniků s 10 a více zaměstnanými osobami ve všech odvětvích národního hospodářství s výjimkou zemědělství, myslivosti, lesnictví, rybolovu a chovu ryb, veřejné správy a obrany, vzdělávání, zdravotní a sociální péče, činnosti domácností a exteritoriálních organizací a institucí. Šetření bylo provedeno s pomocí dotazníků v papírové či elektronické podobě. Tabulka zahrnuje vybrané ukazatele z uvedeného šetření, dopočtené na základní soubor.

Tab. 23-38. Výdaje státního rozpočtu a místních rozpočtů na vzdělávání v roce 2012

Údaje o výdajích státního rozpočtu a místních rozpočtů na vzdělávání vycházejí z údajů účetních výkazů o plnění příjmů a výdajů rozpočtových organizací, které ČSÚ získává od Ministerstva financí ČR. Respektují odvětvové třídění výdajů a zahrnují výdaje oddílů 31 a 32 – Vzdělávání platné rozpočtové skladby v podrobnějším členění uvedeném v legendě tabulky.

Uspořádání hlavičky tabulky odpovídá druhovému třídění platné rozpočtové skladby.

* * *

Podrobnější informace z oblasti vzdělávání lze získat na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

– www.msmt.cz

Celkové výsledky šetření o dalším vzdělávání dospělých jsou uvedeny v publikaci ČSÚ vydané podle Katalogu produktů na rok 2012 v tematické skupině LIDÉ A SPOLEČNOST, podskupině Vzdělávání:

– 3313-12 „Vzdělávání dospělých v číslech“ – listopad 2012

Další údaje jsou zveřejňovány na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

– www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vzdelavani

nebo dalších institucí:

– www.mvcr.cz – Ministerstvo vnitra ČR

– www.acr.army.cz – Ministerstvo obrany ČR

Převodní tabulka Mezinárodní klasifikace vzdělání
(International Standard Classification of Education – ISCED)
a české vzdělávací soustavy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Stupeň Level ISCED	English česky	v českém školském systému – úroveň vzdělávání (druh a typ školy, která je poskytuje)
ISCED 0	<i>Pre-primary education</i> preprimární	Mateřská škola, přípravný stupeň základní školy speciální a přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním
ISCED 1	<i>Primary education</i> primární	1. stupeň základní školy, 1. stupeň základní školy speciální
ISCED 2A, 2B, 2C	<i>Lower secondary education</i> nižší sekundární	2. stupeň základní školy, 2. stupeň základní školy speciální, 1. a 2. ročník šestiletého gymnázia, 1. až 4. ročník osmiletého gymnázia, 1. až 4. ročník konzervatoře – obor tanec, obory praktická škola (obory jednoleté a dvouleté), kurzy pro získání základů vzdělání, kurzy pro získání základního vzdělání
ISCED 3, 3A, 3B, 3C	<i>Upper secondary education</i> vyšší sekundární	Obory gymnázií čtyřleté (pětileté), 3. až 6. ročník oborů gymnázií šestiletých, 5. až 8. ročník oborů gymnázií osmiletých, obory středního vzdělávání ukončené maturitní zkouškou (bývalé obory středních odborných škol a středních odborných učilišť), 5. a 6. ročník konzervatoře – obor tanec, 1. až 4. ročník šestiletých oborů konzervatoře (1. až 5. ročník sedmiletých oborů konzervatoře), obory středního vzdělání, obory středního vzdělání s výučním listem, studium jednotlivých předmětů na střední škole a rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou
ISCED 4A, 4C	<i>Post-secondary non-tertiary education</i> postsekundární	Nástavbové studium, zkrácené vzdělávání v oborech ukončených maturitní zkouškou, pomaturitní studium na školách s právem státní jazykové zkoušky, zkrácené vzdělávání v oborech ukončených výučním listem, rekvalifikační kurzy na škole vyžadující předchozí vzdělání na střední škole (střední vzdělání s výučním listem), rekvalifikační kurzy v délce od 6 měsíců do 2 let pro absolventy středních škol, rekvalifikační kurzy organizované vysokou školou pro absolventy středních škol a nulté ročníky na vysokých školách
ISCED 5A, 5B	<i>Tertiary education – first stage</i> první stupeň terciárního vzdělávání	Vyšší odborná škola, poslední dva ročníky konzervatoře, vysoké školy: studijní programy bakalářské, magisterské a magisterské navazující, další vzdělávání pro absolventy bakalářských a magisterských studijních programů (rozšiřující, nesměřující k udělení titulu)
ISCED 6	<i>Tertiary education – second stage</i> druhý stupeň terciárního vzdělávání	Vysoká škola: doktorský studijní program ukončený titulem Ph.D., Th.D.